

3/11/16
24
ת"מ
פ.ד.ר

פ.ד.ר
23
424

ארכיון יד טבנקין

ארכיון : 16

חטיבה : 16-12 תיאור הצל-פה - ני"מ

שם התיק : פרנקו נב"ה

מיכל מס' : 46

תיק מס' : 12

שם הארכיון : א"ט

מספר תיק : 16/12/16

מתאריך : 16/12/16 תאריך

עד תאריך : 16/12/16 תאריך

16-12/46/12

לימול סופי

44856

מס' מחשב

..... ששומעים את זה מה שהרחש באירופה

נדמה להם שאצלם זה אף פעם לא יקרה.

ותמיד בכל חנועה שמחארגנת להגנה ואח"כ אין לה מה לעשות, מגיע רגע של עייפות. עייפים לשמוע ולא לראות שום דבר. אלה שמתאמנים. אפשר להגייץ שכשקורה מקרה כזה כמו שקרה שאוג'דה ובג'ראדה, אז אנשים כבר יודעים בשביל מה. אז כבר החזרה הנשק היא לא בשבילם שעשוע מסוים, או מין מחחרת. זה כבר דבר מעט.

ואחד הפרשות שאומרים תמיד כנגד הפוגרום הזה

של אוג'דה, מעמידים כתגובה אחרת למה שקרה כמה שנים אחרי זה בקונסטנטיין. כששם היתה שמועה איזה שהיא, אז היהודים יצאו בנשק והם התקיפו ערבים. זוהי הזדמנות שההגנה הזאת יצאה לפועל והכניסה בקרב היהודים הרגשה שיש טעם לכל העניין הזה. הדבר הזה נתן טעם לכל עניין ההגנה. הוא נתן לו תוכן. במקום שזה היה משהו מאוד תיאורטי, מאוד מופשט, זה הפך להיות משהו מעשי. וזה הוכיח את עצמו.

יתכן - יש אנשים שהם לא מהתנועה שעסקו

ברברים כאלה. אבל הם עסקו עם חברי תנועה, אמנם בסוף המסגרת הם היו שייכים להגנה אבל הם היו הניכר התנועה. וגם אם אנשים היום לא שייכים לתנועה, אבל יש לפי דעתי, אחד מהם שאפשר להפגש אתו. איני יודע אם היום הוא נמצא בארץ. הוא או בזמנו, היה חבר נען, זהו איברהים. איני יודע אפילו את שם משפחתו. הוא חבר נען, מהעליה העיראקית, אם איני טועה, והוא פקד על היציאה הזאת של ההגנה לרחוב, עם נשק ועם תנאי התגוננות ועם הגנה מעשית. יש טעם לגשת ולשמוע מה הם עשו. אני שמעתי את זה פעם באיזה קורס, את הסיפור שלו מקונסטנטיין. הוא תמדד אמר: ואת היתה התשובה שלנו שזכר כמו שהיה שאוג'דה לא יקרה יותר מבלי שאנו נופיע. והוכחנו שהופענו ועשינו. יש טעם להפגש אתו.

נדיה: אני, בקשו ממני תיכף אחרי זה, זה לקח לי

שבוע ימים, לנסוע לצרפת ולספר על זה, ולהסביר את המצב. אז באמת נפגשתי עם ויצמן, ונפגשתי עם משה סנה, עם סגל. בקשתי בעיקר שעלית הנוערתחערב, שהג'וינט יתערב, שיודעו מהמצב. אז כשעברתי את הגבול מחדש, כעבור שבוע ימים, היה לי קשה מאוד לעבור את הגבול.

כי קודם כל הכירו אותי קצת, באמת יש לי דמות שחורה וגם בצפון-אפריקה אני נחשבת לשחורה ואז הצטרכתי להשאיר קצת בעיר בלי לזוז, לא מצאתי דרך לצאת. פנו אלי נכבדי העיר ואמרו לי: בכקשה, תעצרי את העליה. הכחשתי שאנו עשינו דבר-מה. והתברר לנו שאחרי הפוגרום היהודים בעצמם עשו להם את הדרכים ואפילו למחרת יום הפוגרום אנשים עברו את הגבול בכוחות עצמם, בלי שום ארגון, בלי שום דבר ולא יכולנו לעצור אותם.

אמרתי גם לנכבדי העיר - תדעו לכם שידינו לא בזה. אבל כשאנשים רואים מה שהתרחש אין לו תגובה אחרת מאשר לקחת את הילדים ולברוח. ולא יכולנו לעשות שום דבר, ז"א, גם היינו מעוניינים בזה אבל היתה באמת סכנה בזה שחייב אחרי הפוגרום מחדש תהיה העליה. כי הרבה יחסו את הפוגרום לעליה, לזה שיהודים חוששו דרכים לצאת.

שאלה: מה בעצם היה מקור הפוגרום?

נדיה: יש שמסבירים שהפוגרום לא בא מהערבים של מדוקו אלא מהצד האלג'יראי. ערבים שהיו רואים את כל המעבר הזה. אנו לא יודעים וגם לא חקרנו את הדבר הזה. הדבר שמש להם חירוף כדי להשיג את הערבים וזה לא היה כ"כ קשה. ואז הם התנפלו עם כל כלי שנפל להם בידם, בעיקר כלים חקלאיים, והלכו גם להצית. ובאמת נשאר בלי גג הרבה מאוד משפחות ואותם האנשים, אני כעבור זמן-מה - כי בצרפת לא נשארתי הרבה זמן - כשחזרתי מצאתי את אותם האנשים כבר באוראן. אותם האנשים שעברו בעצמם, ואח"כ גם אנחנו התחלנו לארגן מחדש את כל העבודה. היה רימק ועג'אג שעשה בעיקר את העבודה הזאת. הוא למד, הוא נסע לצרפת והוא למד את ענין הזיוף. ואז הכל הלך עם זיופים. מטפיק שאדם יש לו תעודת זהות צרפתית, הוא בלי פטפורט נוסע לצרפת. זאת עבורה, הוא גם זייף פטפורטים מרוקאים וכל מה שהיה. הכל היה מצטבר שם, בסך-ז'דום. בצרפת, ע"י מרסיל, היה שם ארכיון זנק עם פטפורטים מכל הארצות. אז מזמן לזמן היו שולחים הבילה מתאימה לעם שעובר בדרכים האלה והיו מחאימים את זה.

שאלה: האם נכון יהיה אם אני אציין כשלב שני של ההעפלה, כי שלב ראשון זה האניות, ואחרי זה בא השלב השני שע"י תעודות מזויפות?

נדיה:

כן. מה שאפשר לקרוא למעשה ממרוקו לאלג'יר זה בדיוק הבריחה. זה בדיוק הבריחה שהיתה במזרח-אירופה. אני במקרה הייתי בבריחה, כי עברתי מאוסטריה, כשחזרתי, אני עברתי לוועידה בניירות מאוד לא מתאימים, נתנו לי ניירות של הולנדית. כשהגעתי לצ'כיה כבר עצרו אותי בנמל התעופה ושמו עין עלי. לא ידעתי לא אידיש, לא גוימנית, לא הולנדית, ידעתי רק אנגלית, צרפתית כמובן. ספרתי להם כל מיני "בלופים" ונוסף על כך - תראו איזה חוכמה - היו לי בחפציט שלי מכתבים לטבנקין וכל צרור המכתבים האחרון ששלחו מהארץ. אז כל זה עורר תשומת לב. איני יודעת מדוע - סלחו לי, לא התעקשו. הכל היה בטדר. רק שלא היתה התאמה בין הפספורט לבין צורתי החיצונית.

אחר-כך, כשהייתי צריכה לחזור, גם הויזה פגה חוקפה, וגם לא רצו שאעמוד באותה מצב. או עברתי את כל הגבולות מגרמניה לאיטליה, משם לצרפת. כל זה בדרכי הבריחה. ובאמת באתי עברתי מאוסטריה לאיטליה ממש עם הבריחה, שרן הברנר. ומצאנו בדיוק את אותה חופעה - כשהגענו לכרנר, למעלה, יש מן צריף קטן כזה ששם הולכים ומתיבשים. ביולי עברתי את הברנר והיה שלג עד פה - עד הברכיים - ואנחנו מגיעים ורואים את הצריף ודואים עשן. היינו כולנו - היה איש אחד שקוראים לו יונה - הוא אמר לנו לשכב. שכבנו כולנו בשלג, הוא היה משוכנע שזה פטרול של שומרי גבול, הוא נחל על השלג הזה, עד הצריף, משוכנע שהכל אבוד. מתברר ששני יהודים פשוטים עלו את הכרנר לבד, הגיעו למעלה והדליקו אש. וזה כל כך הזכיר את הפרשה הזאת שכשצריך היהודים מתעקשים ומוצאים את הדרך.

בהכשרה זה היה עוד - אני חושבת בשנת 47 - לפני כל העסק הזה, סמינר קצר ברוביגו, באחת ההכשרות. ואחרי זה כל אותם האנשים נתפזרו. אני לא עסקתי בהגנה. היה סם, היה מאלג'יר עג'אג' וממרוקו היה אלי. היו כל מיני חברים והם עסקו בהגנה. אני לא יותר עסקתי בהגנה. בגלל לא.

חמיד משתדלים שאנשים העוסקים בהגנה לא יהיו אותם האנשים שעוסקים בעליה. כי לא צריך להעביר שריפה משלוחה לשלוחה. תמיד משתדלים שיהיה בידוד ביניהם.

נדיה: למעשה הכל החחיל בזמן הגרמנים. אז היתה חבורה כזאת שהתחילה לארגן שעורים לעברית ואני התקרבתי אליה והתחלתי קצת ללמוד עברית. בינתיים האנגלים נכנסו ואחרי זמן-מה הופיעו שני תיילים ישראלים.

שאלה: איזה חבורה היתה זו שארגנה?..

נדיה: הם היו פעילי הקרן הקיימת לישראל והם, בזמן הגרמנים לקחו את היוזמה הזאת לעשות פעולה בכוון זה וגם לארגן איזו פעולה חברתית-פולקלורית-תרבותית. היו קוראים לזה "עונג שבת" והיינו נפגשים ביום שבת אחה"צ בתוך בית-מרחץ ושם היינו לומדים שירים בעברית, היינו לומדים ריקודים, היינו נפגשים. ופעם, בתוך בית המרחץ הזה, הגיעו חיילים ישראלים, לא מהתנועה שלנו, מהשומר הצעיר, ואז למעשה זו היתה הפעם הראשונה שנפגשנו עם שליחים מהארץ.

כעבור זמן-מה הגיעו גם אפרים ויגאל ואז, באותה תקופה, אני כשלעצמי, לא הייתי עוד באופן רשמי בתנועה, הייתי קשורה עם החבורה, עם השעורים לעברית, עם הפגישות האלה בשבת, אבל לא נכנסתי ממש לתנועה והתכוונתי ללכת ללמוד באלג'יר. למעשה השארתי את החברים בתנועה אבל אני בדרכי ללמוד באלג'יר.

כשהיינו באלג'יר, בכל זאת, היות והיה פאטי והיה גם יצחק והם היו קשורים עם התנועה כי הם היו חברי תנועה, הם ניסו לארגן חוגים באלג'יר עצמה ואז אני גם השתתפתי קצת בתוגים האלה, גם בקשו ממני קצת לקרוא חומר ולנסות להעביר אותו. היה מאוד קשה לי אבל עשיתי את הדבר הזה מבלי להיות ממש חברת תנועה.

אז הגיעו הסרטיפיקטים הראשונים והציעו אותם לפאטי וליצחק. פאטי התכוון לעלות עם רחל שהוא קשור איתה ועם יצחק חשבנו לעשות - לא, לא, בהתחלה יצחק קיבל סרטיפיקט ולי הציעו סרטיפיקט והסכמתי. זה היה בדיוק ביוני-יולי. אני זוכרת שהייתי צריכה לעבור בחינת סוף שנה (1944) וההורים שלי מטוניס שמעו על הדבר הזה ומסרו לראש הסוכנות, לראש הפדרציה הציונית, שאם אני אעלה, שאם הוא לא יבטל את הסרטיפיקט הזה, הם יודיעו למשטרה ויכניסו את המשטרה לעניין.

- 8 -

ככה שהכל נפסק. אני דרך אגב, נגשתי לבחינה, לא יכולתי לכתוב אפילו מילה אחת והחזרתי דף ריק, ונסעתי הביתה, לטונים. אבל בכל זאת לא אבדתי את התקוה לעלות ולפני שעזבתי את אלג'יר סכמנו עם יצחק שנגיד שאנחנו מתחננים ונגסה לעשות איזה סידור. אבל בסוף כל העניין נפל למים ויצחק עלה לבד ואני נשארתי ואו חברי התנועה, היוו וידעו שרציתי לעלות ארצה, הציעו לי אם כבר - להכנס לתנועה ולפעול בתנועה.

למעשה מזה יצא שאני פעלתי בתנועה יותר מכולם כי לא רצו יותר לתת לי לעלות ארצה ואני עליחי רק ב-48. זה היה לקראת תחילת שנת 45/44. אז במקום לחזור ללמוד באלג'יר נכנסתי לתנועה ואמרתי להורי: אתם לא רוצים שאעלה, אבל העבודה בתנועה, איני מוותרת עליה ואז הם ראו שאין להם ברירה. הם עכבו אותי בעליה אבל לא יכלו לעכב אותי בפעולה בתנועה.

נכנסתי לתנועה אבל לא ידעתי הרבה. בהתחלה הייתי כמובן חדשה והיה לי מאוד קשה. לא ידעתי אם זה מקומי, אם אני אדע לפעול ולא ידעתי בדיוק מה צריך לעשות. אבל אולי עשו צעד בתנועה שחייב אותי להכנס באופן מלא. בחרו בי במזכירות התנועה. זאת אומרת מכלום הצטרכתי כבר להכנס בענינים. ואז מצד אחד, היתה כבר קיימת ההכשרה. אני הרבה מאוד הייתי מקשרת עם ההכשרה. הייתי נוסעת להכשרה ושואלת מה הרברים הדרושים להם וגם בתנועה התחלנו לארגן, ז"א, כבר היה לפני זה, באתי אחרי שנה שלימה שהתנועה התארגנה וכבר היו קבוצות, היה כנס מדריכים, היו שעורים לעברית, היתה מקהלה, היו כל מיני פעולות שבטח החברים שהקימו את זה - את זה גד; אם זה רחל, בעיקר אני חושבת ^{עדי} ויגאל, ואז אני פעלתי בעיקר בחוג המדריכים ובקשר להכשרה. אז התחלנו - לאמתו של דבר זה כ"כ רחוק ממני, התקופה הזו אני זוכרת הרבה פחות מתקופות בהן התחלתי דברים, כשבאים בשלב שני, זוכרים את הדברים פחות. ז"א, יש כבר איזה רוטינה ונכנסים בתלם. אז אני זוכרת את זה הרבה פחות, מתקופה מאוחרת יותר.

עד כמה שאני זוכרת מה שדאגנו לארגן בעיקר - חומר בצרפתית, תרגום דברים. גם אנחנו אז התחלנו ללמוד עברית באופן אינטנסיבי כי רצינו לגשת לכל החומר שמגיע מהארץ באופן ישיר

בלי להיות לגמרי תלויים בשליחים והשליחים באמת עזרו לנו בשעורים בעברית אינטנסיביים. עד כמה שאני זוכרת, בתקופה הזאת, דוקא לא היה שליח משלנו. אפרים ויגאל כבר נסעו באותה תקופה והיה שליח של השומר הצעיר שהוא עלה ב-36 ובא (שמו יצחק לוזוס - חבר דן) והוא הקים את השומר הצעיר. אבל היינו בקשר אחד והוא נתן לנו שעורים כמעט פרטיים, היינו שלושה חברים שלמדנו אתו, יום-יום, בוקר-בוקר. המגמה היתה - לא היו שליחים - שאנחנו נקה מהמקורות שמגיעים לארץ וננסה ללמד עברית, לתרגם חומר, לעבר נושאים וזה מה שעשינו בעיקר.

הכנו בצרפתית תרגומים או עיבוד נושאים לתת למדריכים של הקבוצות השונות. גם דאגנו להוציא עלון, גם קיימנו פעולות חרבות. למשל, היתה לנו מקהלה והיה לנו באופן קבוע, כל יום שבל, עונג שבת עם הקראות, עם ריקודים, עם שירה ולדאוג לכך שהקבוצות השונות ילמדו לפי תכנית שהיינו מעבדים אותה והשעורים לעברית גם כן יתקיימו.

שאלה: הלא התנועה עבדה בתנאי מחתרת, באיזה תנאים התארגנה אז התנועה שספרת עליה?

נדיה: לא, לא לגמרי בתנאי מחתרת. רק בתקופה מאוחרת יותר. באותה תקופה, נגיד, תנועות יהודיות היו מותרות גם עם קוון ציוני אבל לא היתה אפשרות להגיש סטאטוס, לקבל מעמד של תנועה חדשה מותרת. ואז אנו מצאנו תנועה ישנה-נושנה שקוראים לה "יושבת ציון" שבזמן הקונגרס השני או השלישי היתה קיימת ושנרדמה לגמרי. מצאנו חוץ חיטוט וחיפוש אישית מעמד רשמי, מצאנו את הנשיא של התנועה הזו, נגשנו אליו ובקשנו שהוא יקבל שאנו נהיה "יושבת ציון" הצעירה ונשתמש בסטאטוס שהוא רשום אצל המוסדות ונוכל לפעול.

בצורה כזו יכולנו לפעול באופן פחות או יותר רשמי כי היו לנו אישורים רשמיים. בקשר למועדון - לא היה לנו מועדון ואז השחמשנו בבית כנסת "יושבת ציון" זאת העמידה לרשותנו מחוץ לתפילות. ושם נפגשנו לישיבות, שם נפגשנו לשעורים. לא היה לנו גם כסף באותה תקופה כי בזמן שהיו השליחים, הם שכרו דירה לעצמם והדירה שימשה למועדון. ז"א, הם גם גרו ושם התאספו

והיו השעורים וכשהם הלכו אז לא היה לנו במה להחזיק את אותו המקום. אמנם אותה האשה קבלה אותנו לישיבות מדריכים. אבל כדי לקיים פעולות של חניכים אז אנחנו עשינו את זה בבית הכנסת הקטן.

אחת הפעולות שעשינו בשנה הזאת היתה שליחת הקבוצה. ענין ההכשרה היה די קשה. היה איש, יהודי אחד שהעמיד את זה לרשותנו, את הבית, והחברים היו עובדים עם פועלים ערביים.

שאלה: ההכשרה היתה בתוך טונים?

נדיה: לא. מחוץ לעיר. שני פועלים נדמה לי.

ב-16 לאפריל 1944 יצאנו מטונים על העגלה. והשניה זה היה 70 דונם אדמה שהיו נטועים בכרם שיהודי עשיר שכר אצל קרקעות מופקדים - כמו רכוש נטוש - ועבדנו אותם.

נדיה: המגמה היתה שבאמת ילמדו. לא היה מדריך הכשרה מבחוץ אבל היו כמה חברים שבחקלאות היתה להם איזה שהיא ידיעה. היה חבר אחד שהוא גדל בתוך חוה - דנקה - היה לו איזה נסיון חקלאי והוא וגד מבחינה חקלאית ניהלו את הענין. מה שרצינו בעיקר זה שתהיה - שאותה קבוצה תעלה ארצה. וזה התקיים ב-1945, באפריל.

הראשונים עלו ב-45. המשכנו עם ההכשרה הזו למרות שהיו קשיים די גדולים כי האיש הזה עשה קשיים, זה שהעמיד לרשותנו את ההכשרה, היו סכסוכים גם עם הערבים שם במקום, ולקראת עליית שאר הקבוצה נסינו למצוא איזו הכשרה במקום אחר. אבל בינתיים חסלנו את ההכשרה הזאת ובזמן שהקבוצה השניה, זה היה בסוף 45, הם מצאו, הם התעכבו בתוך אלג'יר ועל כך הם יספרו בעצמם, זה משה למשל ועוד הרבה חברים שהם פה. הם התעכבו כל היו קשיים, הם קבלו טרטיפיקטים והם התעכבו באלג'יר בגלל כל מיני סיבות ואז הם חפשו באלג'יר הכשרה ומאז ההכשרה במשך כמה שנים באלג'יר ולא יותר בטונים. מטונים שלחנו את החברים לאלג'יר. בהתחלה זה היה ריבה Rivet ויותר מאוחר היו שתי הכשרות - ריבה ורוביג'ושה - באלג'יר ושם באו חברים מכל מיני פינות, גם מטונים, גם מאלג'יריה ובס לעתים ממוקו.

- 111 -

המסלול שלנו למעשה הותווה בשנה הראשונה עם החינוך בתוך התנועה, עליה להכשרה עם תקופה מסוימת של הכשרה ועליה לארץ. למעשה זה נמשך מתכונת כזאת עד תקופת ההעפלה. לא קבלנו יותר סרטיפיקטים. אחרי הקבוצה שעלתה בסוף 45 לא קבלנו יותר סרטיפיקטים.

שאלה: אתם עליחם גם עם סרטיפיקטים?

..... אני עליתי עם 11 האחרונים של עובדי אלג'יר הקבוצה השנייה, מה שקראו "קבוצת העם", אני לא יודע איך שהיא עלתה אז, אבל אני יודע שהיא הגיעה באוירון.

נדיה: אלה היו הסרטיפיקטים האחרונים שקבלנו ואח"כ באמת אפשר להגיד שהעלייה הופסקה וכל החברים היו או בסניפים או מספר קטן של חברים היה בהכשרה. אבל נשאר בהכשרה די הרבה זמן, עד תקופת ההעפלה.

אני מרחפת מאוד על פני השטח כי פשוט אני לא כ"כ זוכרת פרטים. אפשר להגיד גם לגבי 46, למעשה זאת הייתה הפעם הראשונה, אני יכולה להגיד שבאמת אנו עבדנו בלי שליחים, ז"א, אחרי שב-44 יגאל ואפרים חזרו, הם חזרו צמוד לעלייתם של יצחק, פאטי ורחל. באותה תקופה הם חזרו.

..... כששלישייה הראשונה הגיעה - פאטי, דהל ויצחק, אנחנו כבר למחרת הגיענו ארצה קדאנו לאפרים וליגאל והם ~~אז~~ למחרת עליחנו על החוף, הם כבר באו לקחת אותנו לבית אורן. הם הקדימו עוד לחזור.

נדיה: באותה תקופה - בין 44 לבין 45, אנו עבדנו בלי שליחים. אח"כ נדמה לי שב-45 באו השליחים לתקופה קצרה. הם היו שלושה - שנים מהם היו יגאל ואפרים והיה כלב שהוא בנצר סירני עכשיו. הם באו בחור קצינים צרפתיים, היו במהים והם היו קשורים עם כל המנגנון של שירות הידיעות הצרפתי. הם גם כנראה עבדו עבורם ובאותה תקופה - באמת אני לא זוכרת כ"כ טוב את התקופה הזו, אני מוכרחה להודות. זה היה ב-45 ואח"כ, הם לא נשאר זמן רב, והם חזרו ארצה, ושוב פעם אנו נשארנו לגמרי בלי שליחים. זה היה כבר 46 וב-46 הייתה הפעם הראשונה שאנחנו יצאנו מגבולות טוניס ונסינו להפגש עם התנועה באירופה.

היה כנס של פועלי ציון ומפאי - זה היה בבליגיה - ואני נסעתי לכנס הזה של המפלגה. בכל זאת חשבו שהגיע הזמן שאנו קצת נשמיע את קולנו גם בקשר לקבלת שליחים, גם בקשר לארגון ההכשרה, גם בקשר לעלייה. ז"א, שאנחנו נבוא קצת במגע עם החנועה בחו"ל. אני נסעתי לכנס הזה של המפלגה למרות שבסופו של ענין לא היתה מפלגה בכלל בסווייץ; אבל למעשה לא היה כנס תנועות וזה היה הדבר היחידי שהיה בכל ואת קצת יכול להיות משוחף לנו. וזה למרות שלא היינו מוגדרים במפלגה. פשוט זו היתה הזדמנות להפגש.

שאלה: מי צעם את הרעיון של הפגישה עם, הכנס בבליגיה?

נדיה: בגלל זה, אני אומדת, יכול להיות שכבר חזרו השליחים. אני באמת לא זוכרת את זה. זה חבל שאפרים איננו כי אני מתארת לעצמי כי אני לא הייתי די חיה בעולם הקטן שלי בדי לא לחשוב. או אפילו לא לדעת שקיים דבר כזה. אבל כנראה השליחים היו כבר בחזרה, אבל איני יכולה לדייק.

שאלה: אם איני טועה באותו קונגרס הזה באירופה היתה גם פגישה ראשונה עם בן-גוריון. ז"א, הכנס הזה הוא לא רק היה של המפלגה שאז הקיבוץ המאוחד היה קשור בה, באותו זמן.

נדיה: לא, לא. פשוט מאוד היש הזדמנות לצאת, היה תירוץ לצאת, לא פתאום יוצאים, כנראה שאולי שהילוו כספים לקיום. להנועה לא היה כסף אז כנראה שבוזה שמישהו השתתף אז אולי היתה איזה שהיא תמיכה לפחות בקיום בחו"ל. אני זוכרת שאת הנסיעה שלי הלך וחזור לצרפת אני שלמתי בעצמי. אבל כל שאר הדברים כנראה שהיתה המפלגה מוכנה לשאת בהוצאות וזה היה כיסוי לנסיעה לפגישה עם התנועה, עם מוסדות וכו'. דוקא אני זוכרת, זה היה בכנס, בהזדמנות זאת אני נפגשתי עם הרבה מאוד אנשים בצרפת. הייתי בצרפת, נפגשתי עם בן-גוריון, נפגשתי עם לויטה שג"כ נסע לכנס הזה, נפגשתי עם בן-אשר - הוא היה עורך את העתון של הבריגדה, נפגשתי עם אנשים מהג'וינט. ז"א, פשוט הפגישו אותי עם כל מיני אנשים שהפעם הראשונה ישמעו שקיים משהו בצפון אפריקה.

אני נגשתי לבן-גוריון ושאלתי אותו ישירות מה עם העליה. ספרתי לו שלמעשה קבלנו מספר מאוד מצומצם של סרטיפיקטים שנצלנו אותם ושהחברים שעלו עם הסרטיפיקטים האלה נמצאים בקיבוץ ושמאז 45 למעשה אף אחר לא יצא ושכולם צמאים לעליה ושנחננו לא יודעים איך לצאת להמיצר הזה ושמצד אחד אני מחנכים לעליה, להגשמה ואנחנו לא נותנים לחניכים אפשרות להגשים. ואז אני זוכרת, טכן-גוריון לפני שהוא נפרד ממני הוא אמר לי משפט כזה לראוה: תגידי ליהודים בצפון אפריקה ובטוניס שאנחנו נעלה אותם עד האחרון. ובאמת אח"כ היה איזה עונג שבת ובכותרת של "עונג שבת" של "היושבת בציון" הזאת היו עושים מסיבות כאלה ובתוך זה היינו אומרים כל מה שאנו רוצים. אם המשטרה היתה רוצה היתה מתערבת אבל היות ובדרך-כלל הצרפתים העלימו עין במידה, והסטאטוס היה של החברה הזאת, נתנו לנו. ולמשל, אחרי שחזרתי מהנסיעה הזאת אני ספרתי בפורום רחב של קולנוע שלם, אמרתי בפירוש שנפגשתי עם בן-גוריון ושהוא אמר שארץ-ישראל תעלה עד האחרון האנשים בטוניס וכל מי שרוצה לעלות.

ש גם העליתי את הדבר מבחינה כטפית. אנו חיינו ככה, לא היה לנו מועדון, לא היתה תמיכה להכשרה בכלל, כל מה שעשינו זה היה די בקושי. היו הולכים לבקש מכל מיני נכבדים שיתנו לנו קצת כסף. המסיבות האלו גם כן היו בתשלום היו מארגנים אותם על מנת שיהיה איזה סכום כסף מינימלי בקופה. בעיקר שהחברים שלנו לרוב היו משכבות די דלות ובאמת אז התחילו להכניס אותנו באיזה תקציב מינימלי לתנועה וגם אז ...

שאלה: מטעם מי היו הכספים? האם זה בא מהתנועה או מהארץ?

נדיה: מהארץ, מהקיבוץ. ואז אנחנו נסינו והתחלנו לחפש גם מועדון. גם אני, כשהייתי בצרפת, נדמה לי שזה היה באותה תקופה, יכול שאני מערבת תקופות, נסיתי לטפל בהקמת הכשרה בצרפת כי ההכשרה באלג'יר התחילה כבר לעורר סכסוכים עם הערכים. אנחנו האיננו שזה לא יכול להמשך כל כך הרבה זמן ואז התחילו לטפל ברבר הזה במקום טקוראים לו ... אז הבטיחו לי לטפל בזה וזה לקח זמן עד שהגשימו את הדבר הזה. אולי זה היה שנה אחרי זה - יכול שאני מערבת את השנים וזה היה ב-47. כ"כ הרבה זמן לא העליתי זכרונות.

יצחק

אני זוכר, היינו סה"כ של"ש ואח"כ חמשת
בבית אורן, כשנה וחצי, כמה אנו צפינו לעליה,
להצטרפות החברים. אנחנו כבר הגדרנו אח עצמנו כגרעין אפריקאי,
במטרה ברורה ליצור קיבוץ שגרעינו יהיה צפון-אפריקאי ושום סימן
של עליה.

למעשה וכינו לתוספת של חברים שבאו עם
סרטיפיקטים, אחרי זה שום דבר לא היה, ועד להעפלה. אבל מה
שרציתי את נדיה לשאול זה שבהיותי בארץ, אני זוכר, שפעם אחת
קבלתי מכתב, כתוב עברית, בחתימת רחל ואני לא קשרתי את רחל עם
נדיה והמכתב הזה היה מלא התרגשות, מזעזע, ובו תיאור כאילו רק
זה עתה ראו העינים וכתבו הידים על הפונרום של היהודים ב-.....

נדיה:

זה היה ב-47.

יצחק

אבל אני זוכר את המכתב הזה, אני חושב ואני
יודע שהתנועה מטוגנים גם כן הסתעפה ושלחה
חברים, מלבד נדיה, נדקה לי, לנסות ולהקים נקודות של התנועה
באלג'יר ובמרוקו. אני חושב שיש טעם שנדיה תספר את היום הזה.
הוא נחרת בזכרוני בחויה גם עמוקה וגם מדהימה.

יצחק

אני מוסיף לדברי יצחק בקשה לנדיה - הנה
באמת הגיע יצחק לאיזה נקודה שאני יודע על
חלקה של נדיה בפעולות של ההעפלה; בפעולות ההגנה כפי שנולד
הצורך להגנה ועל ההעפלות השונות. את הפרק על התנועה וכל השאר
יצטרכו החברים להשלים. ואני מבקש את נדיה לספר.

נדיה:

מזה שלא אספרה עליה, המצב לא היה יכול להמשך.
כשהשליחים באו בפעם השלישית, אני חושבת,
אז הם התאמצו בעיקר לפרוץ את הדרך לארץ. והם כנראה השיגו במוסד
את הנכיון הזה לשלוח אניה דרך, שאני מעפילים תצא מצפון-
אפריקה.

הדבר נודע לנו בערך במרץ-אפריל של 47. זו

כבר שנה נוספת. כשקבלנו את

נדמה לי שזה היה ב-46. ואני אגיד לך מדוע.
 כשאנחנו ישבנו ברפית, אחי "השבת השחורה"
 כבר שמענו שם שבקפריסין יש שתי אניות, "יהודה הלוי" ועוד.

נדיה: זה היה ב-47. בזאת אני בטוחה.

אנחנו היינו באלג'יר. אני באותה שנה, אני
 מדלגת על תקופה, החליטו שאני אעבוד באלג'יר. שם היו כמה שליחים,
 ואני עבדתי בתנועה וכשבאו אפרים עם יאני מנהלל ודברו על ארגון
 האניה, אז נגשו בשני מסלוללים. קודם כל - ארגון מבוגרים שיתמכו
 במבצע וגיוס אנשים.

בגיוס אנשים אני בעיקר עסקתי, גם עם אפרים.

גיוס אנשים להעפלה?

נדיה: להעפלה. ז

איך נעשתה פעולת הגיוס?

נדיה: בעיקר אני עסקתי בזה. פמובן עשיתי את הפעולה

הזאת באלג'יר, כי באותה שנה עבדתי שם.

..... עשה את אותה פעולה במרוקו ואני זוכרת שרחל ופאטי עשו
 את הפעולה הזאת בטוניס.

רחל ופאטי היו אז בשליחות?

נדיה:

כן. רחל עוד לא הייתה במרוקו. במרוקו אני

יכולה להגיד שב-46 הפעם הראשונה ...

ואני נסענו למרוקו להכיר את השטח. אז לא הייתה תנועה, היו תנועות
 יהודיות. הייתה גם תנועה שסם אבוטבול היה בראשה, של ביתרים ואנחנו
 נסענו לשם. התקבלנו יפה מאוד, נפגשנו עם התנועה היהודית הכללית.
 נפגשנו עם התנועה של סם. הוא היה גם מארגן בתוך בית הספר העברי
 נפגשנו לבית הספר העברי. בקיצור, זאת הייתה הפעם הראשונה שהתנועה
 החלוצית הופיעה. אנו רק התחפקנו בפגישה הזאת ורק כעבור זמן-מה
 שלחנו חבר, אני חושבת שזה לקח לנו כמעט שנה עד ששלחנו את שלמה.
 לא יכולנו לשלוח תיכף ומיד אבל אח"כ הוא הלך והוא נגש והוא נפגש
 עם אותם האנשים שאנו יצרנו אתם קשר והוא הקים את התנועה במרוקו.

שלמה חי, זה חבר מהתנועה בטוניס?

נדיה: הוא היוו בפריס. היוט הוא אלקליע.

נדיה:

בקשר להעפלה, כפי שסוכם אני נגשתי הרבה פעמים לא היו לי אפילו כתובות. לא ידעתי כלום. הלכתי לבית הכנסת, ידעתי ששם אני אפגוש יהודים. הלכתי לקהילה ולא בקשתי תיכף על העליה. אמרתי שאני חברה בתנועה חלוצית ואני רוצה להפגש עם צעירים יהודיים ולדבר איתם.

כשנפגשנו עם אנשים יותר מבוגרים והרגשנו שיש משהו, והם בעצמם שאלו האם אפשר לעלות לארץ ישראל ועוד דברים כאלה, אז גם אתם דברנו באופן כזה. אני זוכרח, למשל, שהייתי ב"אורה" איפה שיש קהילה גדולה מאוד, הייתי שם תיכף אחרי פסח, ביום האחרון של פסח, ושם נפגשתי עם איש אחד והאיש הזה הוא הפגיש אותי עם כל מיני משפחות. ואז אנו נתנו להם את הכתובת לאן להגיע באלג'יר, ומאלג'יר היו לוקחים אותם. זה אני אספר אח"כ. אבל זאת הייתה הפעולה לבית הכנסת או לכתובת אם הייתה לי כזו, לקהילה פגישת עם צעירים וגם עם מבוגרים כי אז אנו לא הגבלנו את זה לעליה חלוצית, לצעירים אלא גם למשפחות.

הלכתי למקומות רבים, ב-.....

(בדרום מערב אלז'יר, אזור שלצרפתים עצמם הייתה שם שליטה די קלושה) עד שמגיעים לשם קודם כל נעשים לבנים מהחול. זה מדבר. ממש מדבר. שם לא הכרתי אף אחד. הגעתי לשם, תיכף הסתכלו עלי. הלכתי לבית-מלון. היו לי נירות מזויפים. ושוב חזרתי על אותה הפרשה. הלכתי קודם כל לבית הכנסת, נפגשתי עם יהודים, בקשתי אם יש צעירים, אם יש איוה חוג של יהודים שנפגשים, משחקים פינג-פונג וכו'. הלכתי אצלם, שם דברתי ואז נתתי להם את הכתובת באלז'יר. "ואנחנו נכתוב לכם אם תהיה אפשרות של עליה". הכתובת באלז'יר הייתה "בית הספצ" "אליאנס". אני אמרתי: תכתבו לי, נדיה, או אני אכתוב לכם ואחם תענו לכתובת הזאת, או תגיעו לכתובת ומשם תלכו הלאה.

מה שמעניין בארגון ההעפלה, התיאור של ההליכה

לבית הכנסת, פגישת עם יהודים, זוהי קריאה,

קול קורא בעל-פה של אדם חי שקורא לעלות. אולי תוסיפי פרטים.

אני כאיש יוצא מזהר אירופה הווי בחורה שתבוא לבית הכנסת ותפגש

עם יהודים ותקרא אותם לעליה - זה אני לא יודע בהסטוריה של

ההעפלה עוד דבר כזה.

נדיה:

אני לא עמיתי את זה במית וזכנסת. בבית הכנסת

נפגשתי, באחי בבפתח בית הכנסת, באמת שאני

לא בישנית בכלל. אז הסתכלו עלי ושאלו אותי מה רצוני ואני ענית
שאני רוצה להפגש עם צעירים יהודיים או אנשים ציוניים. אני מתנועה
ציונית. אז היו אומרים לי שזה למשל או זה שיש לו בנים. הייתי
ניגשת אליו, היה מזמינני אליו וכך היינו מנסים להפגש. ואבמת
לא היתה לנו שום דרך אחרת וכך פעלנו. למשל, אני וזכרת, משהו
שאני לא אשכח אותו לעולם. אני תמיד אומרת שזה לילה שלא אשכחנו.
לא היה לנו הרבה זמן אז כדי להרויח זמן הייתי נוסעת ברכבת
הלילה, כדי לנצל את היום לפגישות ולהספיק הכל. אני זוכרת שנסעתי
לסטיף (?) ושם היה לי שם של איש אחד - עורך-דין - וזה הכל.
ואני, כמו "טמבלית" במקום לנסוע ביום לעיר שאיני מכירה, נסעתי
בלילה. הגעתי בחצות, ירדנו שלושה או ארבעה אנשים, שנים או
שלושה מהם היו גרים כנראה קרוב לתחנה ואני נשארת עם ערבי.
לא הכרתי את העיר בכלל. אני הולכת, תושך מסביב, אין אף אחד
והערבי הזה הולך אחרי. לא ידעתי מה לעשות. פתאום ראיתי בית-
מלון. נבטחון צלצלתי, קבלו אותי, לא היו לי נירות אבל נכנסתי.
ישנתי שם, למחרת נגשתי לאיש הזה. תמיד עבדתי בצורה כזאת. לפעמים
אפשרים בא אחי, במקומות מסוימים, עד שקבלנו מכל המקומות כתובות
של אנשים, אותם האנשים היו קשורים עם אנשים אחרים וירענו שאם
הדבר יתארגן אנו יכולים לפנות לאנשים האלה והם יבואו.

בינתיים יאני ואפרים טפלו בארגון כל המחנה
הזה וצריך להתאים משהו כדי לקלוט. הכונה היתה שהמחנה הזה
יהיה ל-10-8 ימים בלבד.

שאלה: באלג'יר, באליאנס ?

נדיה: לא, לא. 200 ק"מ מאלג'יר. איך היה הדבר ?
היתה גבעה חשופה שהיתה שייכת, אדמותיה,
לאחד הנכבדים שהתקשרו אתו באלג'יר. זאת היתה גבעה חשופה ואח"כ
היתה מן חורשה. התכנית הפתה להקים מחנה נופש והמחנה הזה היה
צריך להיות מוקם בצורה כזאת - כמה אהלים בצד החשוף וזה היה
בדיוק מעל הים. במין מפרץ כזה, בגלל חפשו עד שמצאו את הדבר
הזה. מין מפרץ כזה, אמנם עם סלעים, לא היתה אפשרות לגישה עד
המקום. אז רצו/להקים אוהלים, לא מספר כל כך גדול בחלק החשוף
ורוב האוהלים שיהיו בתוך החורשה. סדרו את כל זה בעזרת האנשים
המבוגרים שבחלקם היו ציוניים, בחלקם היו סתם יהודים ושלחצו עליהם.

- 118 -

שם המחנה היה "מנוחה ובריאות". זה היה שלט

ענקי כזה בפתח המחנה והאוהלים האלה ובפנים כל האוהלים. אני חושבת שזה היה פשע. כי הכספים - ובזאת יאני ואפרים נהגו בשכל רב - כי במקום להשאר שם נשארו שם חדשים ונשארו שם חדשים עם כסף של שמונה או עשרה ימים.

אני יכולה להעיד על עצמי שבמחנה הזה אני

שקלתי 48 ק"ג. אף פעם לא הייתי שמנה ואז עוד פחות. הפסדתי 6 ק"ג. ממש לא היה מה לאכול. היו ילדים, זקנים - פשוט מאוד - רק נודע לאותם המרכזים שהמחנה קיים, לא הייתה שליטה יותר. היו מגיעים ל"אליאנס" הזאת בלי הפסקה. וזה היה 200 ק"מ מאלג'יר. אז היה חבזי ועג'אג' - הוא היה עובד יומם ולילה - היה מקבל כדורים וטיפות עיניים כדי לא לישון. הוא היה מ"אליאנס" למחנה הולך וחוזר. היו משפחות שלמות עם טף, עם זקנים, כולם. ומה היה? היו אוהלים ומחצלות עלהרצפה. זה הכל. לא מיטות ולא כלום. היה איזה מבנה שבו בשלו כביכול. זה מוגזם להגיד שלא אכלנו כלום. אשר היה אקונוס קמצן ושוב שהיה כזה. היינו מקבלים כמה תמרים דבוקים, מלאי תולעים, מרק ופרוסת לחם. זאת הייתה ארוחת צהרים. בבוקר תה עם פרוסת לחם וריבה. בערב תה ופרוסת לחם וריבה. ~~אנשים~~ האנשים היו מתים מרעב. וזה היה ליד כפר ערבי. האנשים הלכו להתליף מעיל, ועוד לככר לחם. ואז אנחנו התרגזנו מאוד. היה איסור גמור לגשת לכפר הערבי. אבל הם נגשו. וכל היום זה היה ככה הולך, יהודים שהולכים ומוכרים בגדים ומה שלא יהיה נגד ככר לחם, נגד קצת משהו לילדים ולא יכולנו לעצור, למרות הצעקות ולפעמים גם מכות - לא יכולנו כי לא היה מה לאכול.

שם היה חבר שעבר אתנו, חבר מכברי, הוא היה

יוצא מן הכלל. הוא סדר שירותים, בתי שימוש וכל זה. הוא ארגן את החברה ומה הוא היה עושה? הוא היה עושה אתם תרגילי הליכה. לא הייתה תכנית. היו לו כל מיני תפקידים. ומה הייתה התכנית - הייתה גבעה פה, ע"י הכפר הערבי, למטה היה החוף. אז היו יוצאים מהמחנה בלילה, היו הולכים כמעט עד הכפר, שישמעו אותנו עד הכפר, והיו חוזרים דרך החוף ועולים, שיתרגלו לזה שהולכים וחוזרים. ועוד דבר אחד - כל לילה, כל לילה, הייתה מדורה ענקית על הגבעה. כי זה היה הסימן לאניה. אני חושבת - אתם ^{יודעים} מה אני צחיכה לעשות - לחם ארוחת ערב ללחבצ'וב ולרימון. אני מסתכלת אחורה וקשה לי להאמין שכל זה לא היה סתם "בלוף". אבל זה היה ממש ואין שום דבר מוגזם במה שאני אומרת.

המדורה הזאת היתה מידי לילה דולקת וזאת על מנת שיתרגלו לכל הדברים המוודים האלה. היהודים באמת חיו בתנאים איומים. לא היו מים, כל הרחצה היתה נעשית למטה, בים, כל רחיצת הכלים, למטה בים, היינו לוקחים מים באיזה מקום שיכולנו לשאוב אבל לא במחנה. ואז הכל היה נעשה בים - הרחצה, הכלים וכו'.

הערבים כנראה שספרו למשטרה שקיים משהו מוזר כזה. באו אנשי המשטרה - צרפתים - והם אמרו ושאלו מה המחנה הזה. ענינו להם שכדאי להם להסתכל בשלט. הם אמרו: זה לא יכול להיות. קודם כל, אנשים כאלה שהולכים למכור מעיל נגד לוחם. ענינו: אנו נותנים להם אבל זה לא מספיק ואז הם עושים כל מיני "קונצ'ים". עוד דבר אחד - איך הם ישנים על הרצפה - ואת מנוחה? ענינו: הם באים מהדרום, הם רוצים קצת ים, לא חשוב להם התנאים. כל זה נסינו לסדר. הרגשנו שהם מבינים שיש משהו מתחת. הם דרשו העודות זהות. מה אנחנו עשינו? בדרך כלל שמנו את האנשים שיש העודות זהות בחלק החשוף ולא הבאנו אותם פנימה והם לא ידעו שמאחורי זה כל המחנה נמצא בחורשות, באוהלים ואז אנו הבאנו אותם, את האנשים מהאוהלים אליהם. הם לא נגשו לאוהלים, והאנשים הגישו להם את התעודות. ואז הם כנראה העלימו עין אבל אנו אמרנו לאנשים: אם אתם תמשיכו כל העסק יפול למים. והצבעה שבאמת העניין נמשך יותר מידי זמן וממש האנשים נעלו מכוחותיהם והיה מאוד קשה. והיו גם כל מיני סכסוכים ובכל זאת החזיקו מעמד.

במחנה הזה רכזו את היהודים גם מטונים, בם מאלג'יריה?

שאלה:

וגם ממדוקו. הגענו בערך ל-1500 איש, עד כמה שאני זוכרת. אולי פחות.

נדיה:

יתכן, כי הרי על "יהודה הלוי" היו למעלה מ-400 איש והלא ידוע שלא כולם הספיקו לעלות

כי האניה הצטרכה לברוח.

ואנו נסינו גם ליצור חווי, לספר קצת על הארץ, לספר קצת הקיבוץ, ללמד שירים, לדקוד. היו הרבה צעירים ביניהם. גם לימדו קצת תרגילי תע"ש וכל הדברים האלה.

נדיה:

שיחקו, גם שחו בים, הכל עשו. והגיעה ביום אחד, בלי שום הורעה מוקדמת אניה, זה היה בצהרי יום. בזמן שכל התכנון היה שהאניה תגיע בלילה. כל האורות המודלקים וכל שאר העניינים האלה היו מכוונים שהאניה תגיע כלילה והיא הגיעה בשעה 1200.

משעה שתיים-עשרה מהכפר הערבי ראו את האניה. וכנראה שבהתחלה ראו את האניה אבל שהאניה מתקדמת בדיוק לקראת הגבעה הזאת, לא היה שום ספק בדבר ואנחנו מאוד היינו מרוגזים. פחדנו שכל העסק הזה מראש יפול למים. חדשיים של סבל שקשה לתארו, הנה למה זה מביא.

בסופו של ענין חכינו לערב, האניה מולנו. אז תיכף התקשרנו עך אלג'יר ובאו אפרים ויאנו וכולם. רפאל היה במחנה כל הזמן. בערב התחילו בעבודה. ז"א, להעלות על האניה. איך עשו זאת - קודם שלחו את הצעירים. לא, לא, לא עשו את זה כך. איני זוכרת כל כך. נרמה לי שקודם שלחו את המשפחות. או חלק מהמשפחות. חלקו את זה לשלוש קבוצות. קבוצה ראשונה - חלק ירד ישר וחלק הלך לכביש עם ההליכה הרגילה. בקיצור, העלו כ-400 איש.

שאלה: איך הגיעו עד האניה - בסירות?

נדיה: בסירות. הביאו את האנשים. הסירות היו של האניה. אנו אמרנו לאנשים שהם לא צריכים לקחת שום דבר. שילבשו כל מה שיוכלו ללבוש והם באמת השאירו את כל המזודות. הבטיחו שיעבירו להם את המזודות אבל אני חושבת שזה אף פעם לא נעשה. האנשים לבשו על עצמם על מה שיכלו ויצאו לדוך. אז חלק הלך ככה וחלק הלך באוטו. הילדים, הזקנים וכל השאר הלכו במכונית. בסוף, באמצע ההעברה, הגיעה המשטרה. פה באמת עזאג עשה הרבה-הרבה, כדי לעצור אותם. כדי לתת זמן לאלה שהיו על החוף לעלות לפחות על האניה. ואז הוא התחיל לעשות "קונצ'ים", לזרוק על הרצפה ולעשות כל מיני דברים וככה עכבו את השוטרים וחלק מהם לקח את כל הקבוצה שנשארה, או על הכביש, או באוטו, המחנה היה מכווץ ע"י שוטרים. אני נשארת במחנה. אני לא הייתי צריכה לעלות. הייתי צריכה להשאר עם הקבוצות האחרונות ואז לעזוב כי הקבוצות האחרונות היו כל הילדים, המשפחות הכבדות. אני הייתי מטפלת בהם. היה צריך לעזור להם. לקחו את כל אלה שתפטו אותם בדרך וחלק ירד מהשוטרים, אבל כבר האניה הסתלקה.

אז, אותו חלק שנתפס בכביש, או בדרך, ברגל הובא לעיר המחוז
 והם הובאו למשטרה. ביניהם היה יאני והיה גם רפאל. והיו כ-50 איש,
 או משהו כזה. מהם רקדו הורה ויאני הראשון שהשתולל, כל הדברים
 האלה, ואנחנו היינו שבורים במחנה לילה שלם ורק למחרת הרשו לנו
 לצאת.

זאת האניה הראשונה. אני אחרי האניה הזאת,

הצטרפתי לנסוע ...

שאלה:

בזה הוסל המחנה?

נשיה:

לא. אותו מחנה - אני כבר לא כ"כ יורעת כי אני
 נסעתי לאירופה לוועידת "דרור", תיכף אחרי זה,
 למחרת. נסעתי לאלג'יר ונסעתי לצרפת ומשם לגרמניה. אבל עד כמה שאני
 יורעת אותם האנשים העבירו למחנה אחר, והיתה עוד אניה, יותר קטנה,
 "שיבת ציון" כי לא רצו להשאיר את האנשים האלה שכ"כ סבלו וכ"כ
 חיכו בלי שום פתרון. וגם התוספו אליהם מספר קטן ושלהו את האניה
 השנייה.

אחר-כך ראינו שזה לא כ"כ פשוט. גם האניה השנייה
 נתפסה. ז"א, גילו אבל הספיקו בכל זאת להעלות רוב האנשים. ראינו
 שסה קשה מאוד ויש הגורם הערבי. הצרפתים לא יכלו להעלים לגמרי
 ואם הם מקבלים הודעה הם מוכרחים להגיב. ועד העליה אחר-כך - על
 זה באמת יש לי הרבה לספר. זוהי האניה הבלתי ליגלית בזיופים. וזה
 כאמת אלפים, אלפים ואלפים. הכל היה מזויף. הנירות וחוף מזה, בין
 מרקו לאלג'יר, הערכת הגבול היתה בלי נירות. וזה באמת, גם אנהנו
 תפשונו דרכים, ובוה אני הייתי נוכחת בפוגרום, שהיה על הגבול. וה
 בעיר הגבול שהיה הפוגרום וגם טתם יהודים הפסו להם דרכים. וידעו
 שמגיעים ל"אליאנס" באלג'יר ושם יש ארגון שדואג לתת לך פספורט.
 אז אותם הפספורטים, הם הלכו וחזרו בין אלג'יר למרסיל.

שאלה:

מכיון שאת הגעת לאותה נקודה שאותה הזכיר יצחק
 ומכתב הזה שזוא קיבל על הפוגרום, טפרי כבר

על התויה הזאת.

נדיה:

אני רואה שארוחת ארבע חיפול.

אחרי שתי האניות האלה שהיו ב-47. עכשיו מגיעים ל-18

במשך כל סוף 48/47 אנשים שירעו לסדר לעצמם נירות עלו. אני מדברת בעיקר ממרוקו. כי הלחץ הגדול היה במרוקו. אבל זה לא היה בקנה-מידה גדול. ולא כל אחד היה יכול להשיג פספורט. זה היה מאוד קשה כי כבר הבינו המרוקאים שאם נותנים ליהודים פספורט לאלג'יר, מיד מאלג'יר הם מסתדרים לעלות לצרפת והלאה. אז לא נתנו יותר פספורטים. רק אנשים בעלי השפעה יכלו להשיג פספורט. והעם הפשוט לא השיג.

אנחנו חפשנו דרכים, חבר אחד ממרוקו ואני, כי בינתיים אני עברתי למרוקו. היה פילוג ^{במרוקו} בין השומר הצעיר והתנועה שלנו. זה אותו חבר שספרתי לך עלי. אחרי שהתפלגה התנועה בטוניס הוא החליט שהוא עובר לשומר הצעיר. והחברים שלנו לא רצו לעבור לשומר הצעיר. אמרו לו שאם הוא רוצה שיחזור מטונס אבל הם נשארים, ב"דרור". ואז מטוניס - אני הייתי באלג'יר ומשם החליטו שאני אעבור ועברתי למרוקו. זה היה חדשים של שנת 48. ובאמת היה להץ גדול מאוד לעליה במרוקו, בעיקר אחרי הכרזת המדינה. כל הצעירים רצו לעלות. באו אלינו, ידעו שאנחנו ציונים ודרשו לעלות כי מלחמה בארץ והם רוצים להשתתף. יש כאלה שעברו את הגבול וכאלה שלא מצאו דרך לעבור את הגבול. אז החלטנו שאנו נמצא דרכים.

אנחנו, סם אבוטבול ואני חפשנו כמה דרכים ומצאנו. דרך אחת - בשחיה, ררך היס. דרך אחת - היה כביש ליד פורסיי - יש שם שני כבישים ולביהם תעלה. והיתה גם העברה שהיא קשה מאוד - ישר בדרך מ-..... ל-..... באופנים. אבל זה עניין של מזל. תופסים אותך - אתה גמור. זה גלוי, זה מול המכס. מול הביקורת. אלה היו שלושת הדרכים שמצאנו.

וזהאחיה ביום הראשון, אני זוכרת טוב מאוד. שמצאנו את שלושת הדרכים, או יותר נכון את שתי הדרכים. הדרך דרך התעלה ודרך היס. וביוט השני שהוא היה הראשון של הצרפתים, אנחנו עבדנו לארבן את זה במקום, למצוא כמה אנשים שהם גם יובילו את הקבוצות, דרך המעברים האלה. היינו אצל יהודים ופתאום אנחנו שומעים צעקה איומה, משהו מחריד. אנחנו יוצאים החוצה ורואים עם רץ - זה היה רחוב יהודי כעיקר של חנויות - אנשים רצים בבהלה אלומה ואחריהם ערבים עם מגלים, עם חרמשים, עם גרזנים, עם סכינים, עם מספרים גדולות ומתנפלים על היהודים.

חיכף ומיד כל היהודים ברחו, יש כאלה שלא הספיקו, והשאירו הכל פתוח. יש כאלה שמהר סגרו את החנויות וברחו ואנחנו רואים שהערבים ממש מתנפלים בכל החנויות. אני הייתי עם החבר הזה והיה בית יהודי מסודר, כפי שזה מסודר בצפון-אפריקה. זה מין חצר עם הרבה דירות קטנות, חדרים קטנים ובכניסה יש שער מעץ. הוא הכיר את האנשים האלה, הוא דפק ופתחו לו והוא משך אותי. נכנסתי שם, אנשים לא הבירו אותי, אני מאוד שחורה, היה משוכנעים שאני ערביה ורצו לזרוק אותי. הוא התחנן וניסה לשכנעם שאני באמת יהודיה ושישמרו עלי.

אנשים היו שם בפחד כזה - אני אף פעם לא ראיתי דבר כזה - היו אנשים מבוגרים והם שכבו מתחת למיטות בפחד איום ונורא. מי שהיה לו אומץ לב עשה בריקה מאחורי השער הזה. נשים התחילו לבכות, לצעוק. גברים התחילו לסתום את החורים, אח כל הפרצות וכו'. שמעו בחוץ את הערבים משוללים, הם גם ניסו לפרוץ את השער הזה אבל היה קשה אז הם עזבו והחזקדמו.

אני תושבת שמהזמן שהתחיל הדבר עד שהופיעה המשטרה הצרפתים, עם ראש העיר, עבדה לפחות שעה וחצי. וזאת עיר די קטנה מאוד. כעבור שעה וחצי הופיעה. אני כל הזמן הסתכלתי דרך חלון. אז ראיתי שהגיעו. הם באו בשקט, עם הכפפות, עם המקל. הרחוב כבר היה כולו ריק. אחדים כבר עברו למקום אחר והיהודים כולם הסתחרו.

אחרי זה הופיעו משוריינים ואז החלט על עוצר וכל הזמן המשוריינים הסתובבו בתוך העיר, כל ועיר. אנחנו יצאנו אחרי זה - זה היה רובע העסקים - וברובע היהודי עשן עולה. הם הציתו כ-50 בתים. ואז כל היהודים עברו לגור לאליאנס. כי לא היה להם איפה לגור. אנחנו תיכף החלטנו לחזור לקזבלנקה ורצנו לתחנת הרכבת ושם חפסו אותנו. היות ואני שחורה וכחורה, אז שמענו שהם מקברים. אני נדבקתי למשפחה צרפתיה והתעסקתי עם הילדים שלהם. וזה עבר. אח"כ אנו שמענו משהו הרבה יותר גרוע מזה. הם הלכו לכפר קטן, ג'ירדה, ושם היו כ-150-160 יהודים והם אמרו שבאוג'דה היהודים התנפלו על הערבים ואז שם גמרו עם הקהליה. יש חלק שהספיק עוד לברוח ובא לאוג'דה וכל השאר הושמד. אני ידע רוצה לציין דבר אחד - זה זעזע אותנו לגמרי - לראות את הפחד הזה ומאז ארגון ההגנה התחיל באופן סיסטמתי בכל המקומות, וגם העניין הזה של העליה כבר לא היה משהו אידיאלי, אבל ממש אנשים לא יכלו להשאר. ואני, כעבור שבוע ימים, הזרתי לאלג'יר כי רצו שאני אסע לצרפת ובאמת נסעתי לשם ושם נפגשתי עם ויצמן, עם משה סנה,